

DOI 10.33099/2618-1614-2020-13-4-24-26

УДК 351.861

А. П. Гандзюк,*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри військової підготовки, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,***М. М. Петренко,***доцент кафедри військової підготовки, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,***М. Я. Клонцак,***кандидат військових наук, професор кафедри військової підготовки, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, полковник*

Актуальні питання військово-інженерної підготовки місцевості та об'єктів об'єднаних територіальних громад України

Започатковані реформи в адміністративній, економічній та соціально-політичній сферах України передбачають оптимізацію управлінської діяльності, підвищення рівня та якості життя населення, а також забезпечення мобілізаційної діяльності як системи, до якої висуваються специфічні вимоги, в тому числі підготовка й утримання місцевості та об'єктів інфраструктури у військово-інженерному плані. Метою статті є обґрунтування підходів до облаштування місцевості та об'єктів, розташованих у межах об'єднаних територіальних громад.

Зміст підходів полягає в реалізації специфічних вимог військово-інженерного характеру з метою підвищення оборонної спроможності утримання території та місцевих об'єктів як складових імовірного театру воєнних дій. Пропонується ще в мирний час на законодавчій основі залучати підрозділи інженерних військ Збройних Сил України для виконання специфічних інженерних робіт військового спрямування в рамках бойової підготовки.

Ключові слова: особливий період, військово-інженерна підготовка, об'єднані територіальні громади, ешелонування матеріальних ресурсів, об'єкти інфраструктури, план оборони, живучість об'єктів.

© А. П. Гандзюк, М. М. Петренко, М. Я. Клонцак, 2020

Постановка проблеми. Об'єктивна реальність, у якій перебуває сучасний світ, характеризується такими процесами, як глобалізація економіки, перерозподіл сфер політико-економічного впливу між надпотужними державами, кліматичні зміни, наростаючі загрози техногенних катастроф, неконтрольовані міграційні процеси, збільшення населення на земній кулі та зменшення світових запасів продовольчих ресурсів, що, у свою чергу, призводить до міждержавних протистоянь та збройних конфліктів, яких на сьогодні у світі налічується понад 50.

Події на сході України з 2014 р. свідчать, що відсутність військово-інженерної підготовки території дала військам агресора змогу порушити наш кордон та захопити стратегічно значущі об'єкти на сході України.

Наведені факти та обставини підтверджують необхідність завчасної військово-інженерної підготовки всієї території країни, особливо зважаючи на те, що російські агресори своєї кінцевої мети не досягли і продовжують нагромаджувати угруповання військ біля Державного кордону України.

Найближчим часом до сесійної зали Верховної Ради України для розгляду на черговій сесії буде поданий законопроект про територіальну оборону країни. Важливо, щоб у цьому законопроекті були враховані питання військово-інженерного облаштування території країни і накопичення, з подальшим зберіганням у суб'єктах господарювання, обґрунтованих недоторканих запасів матеріально-технічних ресурсів на випадок військової агресії проти нашої країни.

У привітальній промові з нагоди святкування чергової річниці Збройних Сил України Міністр оборони України А. Таран акцентував увагу на основних напрямках реформування Збройних Сил України у 2021–2022 рр., у тому числі побудові нової системи територіальної оборони країни, одним зі складових якої є облаштування місцевості й інфраструктурних об'єктів у військово-інженерному плані.

Мета статті полягає в обґрунтуванні підходів до підготовки території, місцевості та об'єктів інфраструктури об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в інженерному плані як імовірного театру воєнних дій та доцільності покладання відповідальності за підготовку їх у мирний час до можливих воєнних дій на органи місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу

Децентралізація та реформа адміністративно-територіального устрою України повинна враховувати положення основних законодавчих актів у сфері національної безпеки та оборони.

Зокрема це стосується виконання органами місцевого самоврядування функцій із забезпеченні національної безпеки та підготовки держави до оборони відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» [1]

та організації ними на відповідній території заходів, пов'язаних з територіальною обороною, що визначено Законом України «Про оборону України» [2].

Під час проведення цієї реформи також потрібно врахувати недоліки, зазначені в низці досліджень і публікацій [3, 4], особливо стосовно формування мобілізаційних ресурсів та управління їх розподілом (ешелонуванням). Адміністрації центральних органів і органів місцевого самоврядування під час формування бюджетних запитів мають визначати потребу в коштах на фінансування підготовки (дообладнання) об'єктів інфраструктури й місцевості у військово-інженерному плані, а в подальшому – на їх утримання в належному стані. Для цього доцільно було б згадати досвід не зовсім далекого минулого, приклади якого викладені нижче.

У часи «холодної війни» (70–80-ті роки минулого століття) цьому питанню приділялась особлива увага на території прикордонних військових округів. Так, наприклад, для захисту населення (особливо виробничо-технічного персоналу підприємств) виділялися ділянки місцевості для розбудови садових кооперативів. Згідно зі спеціально-технічними умовами щодо їх облаштування, прокладалися дороги до їх розташування та облаштовувалися основна й запасні свердловина для питної води.

На підприємствах облаштовувалися окремі укриття для особового складу з автономними системами енергозабезпечення та запасом медикаментів, харчів і води. За кожним підприємством (окрім автодорожніх організацій) були закріплені ділянки доріг і споруд існуючої інфраструктури з метою підтримання їх у належному стані для застосування в особливий період, регулярно проводилися заняття із цивільної оборони, а у визначені терміни – спільні навчання із цивільної оборони з підрозділами військових частин, які дислокувалися поблизу підприємств.

Сільськими господарствами утримувалися лісосмуги методом санітарної чистки, але так, щоб посередині лісосмуги був можливий проїзд техніки з метою її маскуваня. Підтримувалися у належному стані з'їзди з твердим покриттям з доріг інфраструктури до лісосмуг та водних перешкод у місцях бродів. Контроль за станом об'єктів покладався на територіальні військомати, військові підрозділи цивільної оборони та організаційно-мобілізаційні групи військових частин. Це далеко не весь перелік організаційно-технічних заходів інженерного спрямування з підтримання й підготовки місцевості та об'єктів на випадок особливого періоду (ймовірного воєнного вторгнення).

У цьому питанні показовий історичний досвід облаштування території сучасної Словаччини в інженерному плані ще в період протистояння навалі татаро-монголів під проводом хана Батия. І досі в цій країні багатотипові фортифікаційні споруди різного типу підтримуються в гарному стані не лише як пам'ятки історії.

Нині в Литві на певних танконебезпечних напрямках влаштовані постійні протитанкові надовби з бетонних конструкцій паралельно до існуючих доріг.

Яскравим прикладом може бути Албанія, яка в часи розпаду Югославії та виникнення на її території збройних конфліктів зберегла територіальну цілісність завдяки раніше збудованим довготривалим вогневим спорудам по периметру всього її кордону.

Наведені історичні й сучасні приклади інженерного обладнання місцевості підтверджують тезу «хочеш жити в мирі – готуйся до війни». Потенційному агресору «корисно» знати, що йому протистоятимуть не лише збройні сили держави, на територію якої він зазіхає, а й уся місцевість території країни з інфраструктурою та підготовленим у моральному, матеріально-технічному й військовому сенсі населенням.

Набуття членства України в НАТО триватиме незначений час. Така ситуація ще раз підкреслює актуальність створення системи оборони по периметру державного кордону й углиб країни на всіх важливих об'єктах інфраструктури. Реалізація такого підходу можлива після завершення адміністративної реформи та розподілу на законодавчому рівні сфер відповідальності для державних інституцій і підприємств та суб'єктів об'єднаних територіальних громад. Лише спільними зусиллями територіальних громад і підрозділів Збройних Сил можливе виконання плану оборони держави в поточний період, коли немає достатнього фінансування всіх завдань мобілізаційної готовності з державного бюджету.

Ураховуючи історичний досвід, поточні військово-політичні зміни в Україні до відповідальності адміністрацій ОТГ доцільно віднести такі заходи з підготовки й утримання місцевості та об'єктів у військово-інженерному плані:

1. Розчищення лісосмуг з метою маскуваня військової техніки.
2. Облаштування з'їздів із твердим (гравійно-щебневим) покриттям з доріг інфраструктури до лісосмуг.
3. Обладнання та утримання в населених пунктах резервних свердловин питної води.
4. Накопичення поновлюваних обґрунтованих запасів матеріально-технічних ресурсів і продуктів на складах суб'єктів підприємницької діяльності та організацій.
5. Уточнення розрахунків хвилі попуску та районів затоплення місцевості внаслідок можливої руйнації греблі гідроелектростанцій.
6. Будівництво укріплених споруд для спостереження за станом мостів і можливою їх обороною.
7. Планування та проведення занять із цивільної оборони із залученням військових фахівців.
8. Забезпечення утримання та охорони державних матеріальних ресурсів на територіях ОТГ.
9. Відновлення або спорудження укриттів для особового складу підприємств чисельністю від 100 осіб і більше.
10. Розроблення та погодження планів евакуації підприємств та виробничого персоналу виробничих підприємств.

Це далеко не весь перелік заходів щодо підготовки місцевості ОТГ, які можливо й необхідно виконувати.

Для цього в штаті адміністрацій ОТГ потрібно мати відповідні органи й фахівців для методологічного супроводу і контролю за виконанням заходів з виконання плану оборони країни.

Ефективним вирішенням завдань інженерного обладнання територій ОТГ могло би бути залучення інженерних військ Збройних Сил України. Для цього бажане узгодження деяких планів бойової підготовки інженерних військ із планами ОТГ. Це дасть можливість на законодавчому рівні залучати військово-інженерну техніку та особовий склад інженерних військ для виконання робіт з облаштування місцевості та об'єктів ОТГ з одночасним відпрацюванням нормативів з урахуванням особливостей умов реальної місцевості, а не навчальних центрів. Для правового регулювання такого роду взаємодії підрозділів інженерних військ та ОТГ Кабінету Міністрів України потрібно розробити і прийняти відповідну постанову. Подібна практика існує в багатьох країнах Європи.

Інженерні підрозділи Збройних Сил України могли б залучатися для виконання специфічних робіт, таких як:

- виготовлення і зберігання елементів конструкцій низьководних дерев'яних мостів і дорожніх споруд;
- проектування і будівництво низьководних дерев'яних мостів на пальових опорах з матеріалів, наданих замовником;
- виготовлення та облаштування водопропускних труб з матеріалу замовника;
- укріплення окремих ділянок берегів річок і дамб;
- улаштування, обслуговування та облік глибинних свердловин прісної води;
- проведення інженерних розрахунків хвилі попуску внаслідок руйнації греблі гідроспоруд;
- облаштування з'їздів до місць переправи техніки вбхід;
- виконання підривних робіт щодо захисту мостів під час льодоходів, локалізації осередків пожеж;
- улаштування тимчасових переправ і переходів через природні перешкоди;
- проведення занять з персоналом підприємств, організацій та навчальних закладів з питань забезпечення живучості.

Організація співпраці адміністрацій ОТГ, підрозділів інженерних військ Збройних Сил України та Державної служби з надзвичайних ситуацій значно підвищуватиме можливості з протистояння техногенним катастрофам та природним катаклізмам.

Перелік робіт, до яких можуть залучатися підрозділи інженерних військ, у кінцевому підсумку визначатиметься особливостями адміністративного й фізико-географічного положення ОТГ.

Висновок

1. Зважаючи на поточну зовнішньополітичну ситуацію та кон'юнктуру, державі слід розраховувати на власні сили й ресурси.

2. Потрібно виконувати реальні завдання і роботи, починаючи з простих і фінансово забезпечених проєктів у сфері військово-інженерної підготовки місцевості та об'єктів ОТГ, що буде реальним внеском у реалізацію Закону України «Про оборону України», «Про національну безпеку України».

3. Потенційний агресор, спостерігаючи постійну підготовку країни до оборони, надаватиме перевагу політиці мирного співіснування.

4. Економічне зростання після стагнації економіки – це тривалий процес, який вимірюється роками. Це означає, що бюджетне забезпечення всього комплексу питань щодо обороноздатності України не завжди відповідатиме їхнім вимогам і потребам. Тому співпраця на законодавчій основі інженерних військ Збройних Сил України з адміністраціями ОТГ могла би бути взаємовигідною для обох сторін.

Загалом автори статті виокремили одне специфічне питання оборонної спроможності країни і сформулювали вимоги та рекомендації щодо забезпечення оборони країни в частині підготовки її території як імовірного театру воєнних дій, що було б реальним внеском у загальну справу виконання нормативно-правових актів у сфері національної безпеки та оборони держави. У мирний час заходи військово-інженерної підтримки місцевості та об'єктів об'єднаних територіальних громад актуальні в плані запобігання та ліквідації наслідків природних явищ і техногенних катастроф.

Перелік літератури

1. Про національну безпеку України [Електронний ресурс]: Закон України // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
2. Про оборону України [Електронний ресурс]: Закон України // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
3. Фролов В. С. Формування перспективної моделі організації оборони України / В. С. Фролов, В. М. Семененко // Наука і оборона. – 2019. – № 3. – С. 3–9.
4. Ширалієв Р. Ш. Чинники, що впливають на процес мобілізаційного планування національної економіки України / Р. Ш. Ширалієв, П. Б. Волотівський, С. П. Леонтович // Наука і оборона. – 2019. – № 3. – С. 10–17.